

KNJIŽNI TRG IN POMIŠLJAJI

Ivan Matičič: *Živi izviri*. Samozaložba. Ljubljana 1937. Vse večje Matičičevo delo, kolikor ga je pred nami (*Na krvavih poljanah*, *V robstvu*, *Na mrtvi straži*, *Živi izviri*...), opozarja nase s sodobno problematiko, ki pa je dostikrat prenešana v odmišljeni svet alegorije in simbola in prehaja po svoji formalni strani skoro vedno v nabrekel, neresničen patos, ki zamenjuje čustvo ter jemlje perečim vprašanjem njih stvarno vrednost. V tem smislu je romantik, ki ima res (za romantika dosti redek) čut za sedanost; je pa že od nekdanj zvest do nerazumljivosti pritiranemu simboliziranju in alegoriziranju, pa ne samo v opisovanju znanih pokrajin, ampak tudi v razvoju dejanja, posameznih situacijah in jeziku. Te lastnosti so v največji meri razvidne iz »*Živih izvirov*« (najobširnejšega romana l. 1937), ki je zamišljen dokaj monumentalno. V podolžnem prerezu opisuje avtor življenje Pogorjanov (= primorskih Slovencev) v desetem, dvajsetem, tridesetem, dva in tridesetem pokolenju. Vsakega teh pokaže v enem poglavju, samo zadnjemu jih je odmeril devet in tako razodel, da je ta roman končno zopet variacija motivov iz »*Robstva*«. Ima pa stvarnejši in res pravilen zaključek, da bodo naši ljudje zdržali silo »*ligurskih krdelarjev*« (prozorna, torej nepotrebna alegorija imena), če bodo gospodarsko trdni in samostojni. Obenem pa avtor z delom dokumentira pravico Pogorjanov do svoje zemlje, ki je bila nekdanj pod vrhovno oblastjo Brjanov (= Slovencev?). Zraven tega pa je ponovni dokument o nasiljih »*krdelarjev*«. Razni svetopisemski uvodi in naslovi poglavij kažejo na monumentalnost, ki bi bila gotovo večja, če bi imel pisatelj o njej globlji pojem in je ne bi obdelal z njene najbolj zunanje strani, namreč široke alegorične kretnje. Ne morem trdit, da nekatere strani niso napisane zanimivo in napeto, toda prisiljenih in neokusnih prijemov je v delu le preveč. Med te spada predvsem dialog v praslovenščini in dialektih, raba brižinskih spomenikov, dialog omenjenih »*krdelarjev*« v nekem neraztolmačenem jeziku, Branov govor pred sodniki in končno ves patos vseslovanskih izrazov, osebnih in krajevnih imen. Nič ne de, da kaže dialog v praslovenščini na resnično pomanjkanje znanja, važno je, da izraža raba takih sredstev zgrešeno mnenje o naturalističnem jeziku in končno tudi o literaturi, ki jo Matičič močno približuje rebusu in uganki. Matičič ni hotel risati usod posameznih ljudi, ampak izraziti kolektivno življenje dolgih dob; kdor se dvigne nad okolico, je samo glasnik njenih teženj in potemtakem so razumljive in tudi opravičljive postave moških in ženskih oseb, ki so v vseh pokolenjih ustvarjene po enih in istih korenjaških predlogah. Zunanjo vez pa podajajo enaka imena pri desetem kakor pri tri in tridesetem rodu, a teh imen je toliko, da bralec zlepa ne prodre vanje, kakor ga tudi ne prevzame nedoživljeni, nakopičeni in preobloženi slog. Za tako obširno delo (čez 400 strani), ki mu je avtor marsikaj žrtvoval in ga tudi sam založil, je resnična škoda, da ima toliko slabih stvari in so zato »*Živi izviri*« tako mrtvo seme. Tone Šifrer.

Francè Bevk: *Človek proti človeku*. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1937. Tiskarna sv. Cirila in Metoda v Mariboru. S tretjim zvezkom Bevkovih spisov je dobilo Cerklje na Goriškem svojo epopejo. Sicer je dolga vrsta njegovih del v svoji celoti obširno opevanje cerkljanskih tal, a ta knjiga je posvečena posebej srednjeveškemu gradu, cerkvi in naselju v Cerklnem.

K poročilu o prvi izdaji romana pri Goriški Matici (LZ 1930, str. 756) naj ob tej drugi izdaji dodamo nekaj pripomb. Osrednja postava, ob kateri se pripovedne niti razpletajo in znova združijo, je Jerko, junak ali nejunak Črtomirovega kova. Jerkov problem je v Slovencih bolešno živ od prve

krščanske dobe do dandanašnjega dne. Z rimskim krščanstvom ali zoper njega? Visoka notranja cena krščanstva se Slovencem že trinajst stoletij ponuja od zapada v tako izpreminjasti obliki, da neprestano kolebajo med sprejemanjem in odklanjanjem. Komaj se mu preveč vdajo, že začutijo, da jih več ne dviga in odrešuje, temveč žuli in ugonablja, odeta v posvetne oblike očitnega ali prikritnega nasilja. Njih najvišji predstavniki so od Črtomira mimo Jerka do Trubarja in v novejši časi prava podoba tega kolebanja. Prešeren, Levstik, Stritar, Aškerc, Gregorčič, Cankar, Župančič, Finžgar, Meško, Bevk in dr. — koliko različnih orientacij do tega osnovnega problema, različnih v raznih dobah tudi v isti osebi!

Vesti glavnih oseb v romanu so vse kalne in blodne, od tlačana do plemiča, od Jerka do obeh patriarhov. Zlasti na višinah vlada le zaupanje v sirovo silo. Dana beseda se zlahka prelomi, nepremostljiva nasprotja se rešujejo s hlimbo, maščevanjem in izdajstvom. Ta sredina štirinajstega stoletja kaže človeštvo precej podivjano. Krščanska lupina zakriva pohlep, krvoiočnost, nasladno gaženje po krvi. Kot nalašč ustvarjena snov za Bevkov dar. Toliko in tako krutih prizorov ni najbrže v nobeni naši knjigi nagrmadenih kakor v tej. Razgibanost in pestrost dejanja je občudovanja vredna, živahnost pripovedovanja ne uplahne do zadnje vrstice, sočnost je neoporečna, zanimanje do konca napeto. Človek se spomni Sienkiewiczzevega romana »Z ognjem in mečem«, le da je Bevkova knjiga dušeslovno globlja,

Knjiga je zelo krvava, a tudi zelo lepa. Spreten dramatik bi iz nje lahko zajel učinkovito odrsko delo, slovenski filmar, če bi ga imeli, pa filmsko umetnino. Če kdo vidi v njej pregljevske motive in pregljevsko zgodovinsko oblikovanje, bo to prej samovoljnost kakor resnica. Res da Cerčno ni daleč od Tolmina, a Cerkljan Bevk in Tolminec Pregelj sta si kot umetnika precej narazen.

Andrej Budal

Francè Bevk v italijanščini. (Francesco Bevk: I fuochi di S. Giovanni. Versione dallo sloveno e prefazione di Umberto Urbani. Edizioni Le Lingue Estere — Milano. Tipografia Consorziale, Trieste, 1937. Strani 176.) Govoreč v rimskem dvomesečniku »L'Europa Orientale« (1936, str. 505—508) o Androvičevem italijansko-slovenskem slovarju, se je Umberto Urbani takole izrazil o usodah Slovencev in njihovega jezika: »Lepa usoda, da je našel strastnega zbiralca in razumnega založnika, je zadela predvsem slovenski jezik, ki ga govorita komaj dva milijona ljudi, ki pa se ponaša z večstoletno kulturno in slovstveno zgodovino, morda tudi zato, ker ni znal noben drug narod, zagozden med dva velika naroda drugega plemena, tako tekmovali v delavnosti in vztrajnosti z nemškim narodom, v genijalnosti in v ljubezni do umetnosti pa z italijanskim. Da, trditi bi se moglo celo, da so Italijani sami vzeli ta narodič v svoje varstvo in so naravnost prispevali k podvigu njegove kulture.« V podkrepitev svoje trditve navaja Alasio da Sommaripa in druge Italijane, ki so kaj storili za povzdigo slovenščine. Brž po vojni se je Italija odločno zavzela za to zaščito, obetajoč Slovencem v Italiji po vseh oglih »več šol v vašem jeziku, kakor vam jih je dala Avstrija«. Pozneje je to varstvo malo uplahnilo, a zdaj se zdi, da bi se v prijateljskem ozračju lahko obnovilo. Delo italijanskih slavistov, posebno Urbanijevo, stoji marsikdaj v znamenju tega varstva.

Vse Bevkovo literarno delo je nastalo v senci tega varstva. Bila so sicer včasih nesporazumljenja, ki pa bolj in bolj padajo pozabi. Urbani, ki že vsa povojna leta seznanja italijansko javnost s slovenskimi in srbskohrvatskimi pisci v člankih, knjigah in prevodih, je s prevodom »Kresne noči« predstavil svojim rojakom Franceta Bevka in utemeljil to med drugim takole: »Mislimo,